

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

ชายฝั่งทะเลของประเทศไทย มีความยาวรวมทั้งสิ้นประมาณ 2,614 กิโลเมตร แบ่งเป็น ชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยมีความยาว 1,660 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลรวม 17 จังหวัด ชายฝั่งทะเลด้านอันดามันมีความยาว 954 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลรวม 6 จังหวัด ทั้งนี้ พื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านตะวันออก ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ชลบุรี ตราด และ ระยอง รวมทั้งบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกมีเทือกเขาจันทบุรีทอดตัวไปทางตะวันตก จนจดกับเทือกเขาพนมดงรัก มีแม่น้ำสายสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำตราด แม่น้ำระยอง และ แม่น้ำประแสร์ ซึ่งไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย (วรารัตน์ ตรีชนวัต. 2543 : 3)

ชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันออกของประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ชายฝั่ง เช่น การแปรสภาพป่าชายเลนมาเป็นนาเกลือ การตัดไม้ทำลายป่า การใช้ทรัพยากรดินน้ำอย่างไม่เหมาะสม รวมทั้งปัจจัยจากการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ เช่น การเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำ การเปลี่ยนแปลงของระดับคลื่นและลมทะเล ภาวะโลกร้อน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2551ก : 15)

จากการสำรวจของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พบว่าการกัดเซาะอยู่ในระดับวิกฤติ เนื่องจากบางพื้นที่มีอัตราการกัดเซาะมากกว่า 25 เมตรต่อปี และมีชายฝั่งทะเลจำนวน 30 แห่ง ที่ประสบปัญหาการกัดเซาะรุนแรงที่สุดของประเทศ อาทิเช่น ชายฝั่งทะเล เกาะแหม่ว-แหลมหญ้า อำเภอลำสมิทธิ จังหวัดจันทบุรี ชายฝั่งทะเลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นต้น

พื้นที่ที่น่าสนใจแห่งหนึ่งที่ประสบปัญหาการกัดเซาะอยู่ในระดับวิกฤติ และส่งผลกระทบต่อชุมชนบริเวณนั้นโดยตรง คือแนวชายฝั่งของตำบลเกาะเปริด อำเภอลำสมิทธิ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งอยู่ในบริเวณปากแม่น้ำจันทบุรี เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นชายฝั่งที่มีลักษณะเป็นหาดเลนส่วนใหญ่ สลับกับหาดทรายเล็กน้อยบางช่วงเป็นที่ใช้ประกอบอาชีพทำนาเกลือ และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ริมชายฝั่ง ปัจจุบันเกิดปัญหาการกัดเซาะตลอดแนวชายฝั่งประมาณ 16 กิโลเมตร (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2551 : 7) จากปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเล่นน้ำของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนติดชายฝั่งทะเลโดยตรง โดยประชาชนต้องการปกป้องรักษาพื้นที่ของชุมชนด้วยตนเอง

โดยบริเวณชุมชนบริเวณบ้านเกาะเปริด หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 บ้านปากคลอง หมู่ที่ 6 และบ้านคลองหก หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเปริด อำเภอลำสมิทธิ จังหวัดจันทบุรี เป็นชุมชนที่มีพื้นที่

ติดชายฝั่งทะเล และชายฝั่งดังกล่าวมีอัตราการถูกกัดเซาะชายฝั่งอยู่ในระดับวิกฤติเนื่องจากชายฝั่งของชุมชนดังกล่าวมีลักษณะยื่นออกไปในทะเลมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ของอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ทำให้ผู้นำชุมชนทำการชักชวนประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ความดูแลร่วมมือกันแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งหลากหลายประการ เช่น มีการนำหินมาทิ้งเป็นขอบคันนาเพื่อป้องกันที่ดินของตนเอง หรือสร้างกำแพงคอนกรีตป้องกันตลิ่งเป็นช่วง ๆ การใช้ไม้ไผ่ปักแล้วใช้ยางรถยนต์สวมไว้ข้างเป็นแห่ง จากวิธีป้องกันต่าง ๆ ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลได้อย่างยั่งยืน แต่สามารถชะลอการกัดเซาะชายฝั่งให้ช้าลง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. ออนไลน์. 2551ง)

แต่เมื่อปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งได้ขยายพื้นที่กว้างขึ้น ทำให้ผู้นำชุมชนได้ลุกขึ้นมาปลุกระดมให้ประชาชนหันมาตระหนักถึงผลกระทบที่ได้รับจากการกัดเซาะชายฝั่ง และหาวิธีป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งด้วยความสามารถของชุมชนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยเริ่มจากการชักชวนให้ประชาชนมารับฟังถึงผลกระทบที่ประชาชนได้รับ เช่น สถานีสูบน้ำของกรมชลประทาน และบ้านเรือนประชาชนเกิดการพังทลาย คันนากุ้งถูกกัดเซาะจนขาด รวมทั้งปัญหาการจับสัตว์น้ำบริเวณแนวชายฝั่งน้ำตื้นได้ลดน้อยลง เป็นต้น ตลอดจนทางผู้นำชุมชนได้เรียนเชิญให้นักวิชาการมาถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนให้รับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง จนสามารถปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์ชายฝั่งให้กับประชาชน ส่งผลให้เกิดการรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มเพื่ออนุรักษ์แนวชายฝั่งในบริเวณบ้านเกาะเปริด หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 บ้านปากคลอง หมู่ที่ 6 และบ้านคลองหก หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยมีกิจกรรมการป้องกันเพิ่มขึ้นอีกหลายประการ เช่น ปลูกป่าชายเลนในวันสำคัญต่าง ๆ ทำการปรับปรุงกำแพงไม้ไผ่เพื่อป้องกันการกัดเซาะของชายฝั่งทะเลอย่างสม่ำเสมอทุกปี เนื่องจากไม้ไผ่เป็นวัสดุจากธรรมชาติที่ผุพังง่าย จำเป็นต้องทำการซ่อมแซมอยู่เสมอ เป็นต้น

ความสามารถในการจัดการป้องกันชายฝั่งของประชาชน ตลอดจนความตั้งใจ และความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนบ้านเกาะเปริด หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 บ้านปากคลอง หมู่ที่ 6 และบ้านคลองหก หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจ ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ในชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ในชุมชนชายฝั่งทะเล โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การยอมรับผู้นำชุมชน และการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการป้องกัน

ประโยชน์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งนำไปใช้ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในแนวทางที่ถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับใช้กับชุมชนชายฝั่งทะเลอื่น ๆ รวมทั้งยังเป็นแนวทางให้ผู้นสนใจ ได้ทำการศึกษาและวิจัยพัฒนาด้านการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งต่อไปอีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีบริเวณติดชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วย ประชาชนบ้านเกาะเปริด หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 บ้านปากคลอง หมู่ที่ 6 และบ้านคลองหก หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 599 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเปริด. 2552 : 4)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีบริเวณติดชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วย ประชาชนบ้านเกาะเปริด หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 บ้านปากคลอง หมู่ที่ 6 และบ้านคลองหก หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 216 คน จากตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (ธานีินทร์ ศิลป์จารุ. 2550 : 51) และวิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น แบ่งได้ดังนี้

2.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล แบ่งได้ดังนี้

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) ระดับการศึกษา
- 4) ระดับรายได้
- 5) ที่อยู่

2.1.2 การยอมรับผู้นำชุมชน

2.1.3 การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการป้องกัน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี (โกวิทย์ พวงงาม. 2545 : 8) แบ่งได้ดังนี้

2.2.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

2.2.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

2.2.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

2.2.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ร่วมมือกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ประกอบด้วย

1.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

1.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

1.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

2. ประชาชน หมายถึง คนที่มีบ้านพักอาศัยอยู่ในเขตชุมชนที่มีบริเวณติดชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วย ประชาชนบ้านเกาะเปริด หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 บ้านปากคลอง หมู่ที่ 6 และบ้านคลองหก หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

3. **การยอมรับผู้นำชุมชน** หมายถึง ความรู้สึกศรัทธา ความร่วมมือ ความมั่นใจ ความเห็นด้วยกับผู้นำชุมชน การได้รับคำปรึกษา การแสดงความคิดและการยอมรับความคิดเห็นร่วมกัน ตลอดจนความยุติที่ได้รับ และความใส่ใจที่ผู้นำชุมชนมีต่อประชาชน

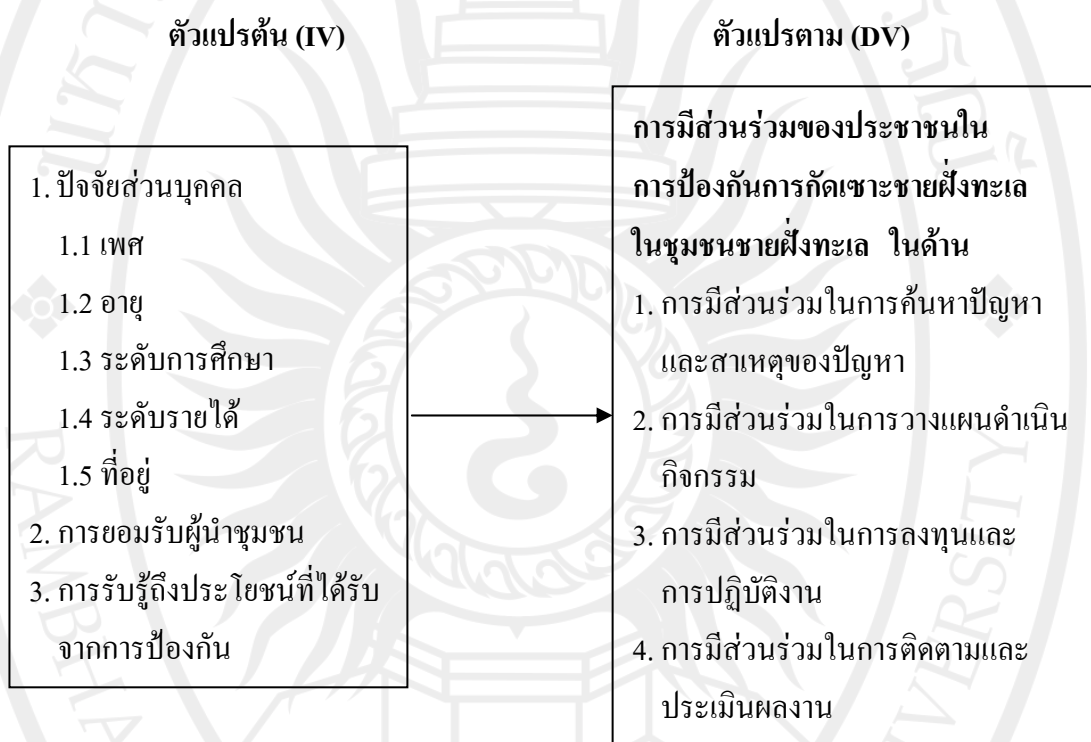
4. **การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการป้องกัน** หมายถึง การที่ประชาชนได้รับรู้ถึงการดำเนินกิจกรรมในการป้องกันชายฝั่งทำให้การกัดเซาะชายฝั่งทะเลลดลง ทำให้ระบบนิเวศป่าชายเลนดีขึ้นและทำให้มีสิ่งมีชีวิตต่างๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้น ช่วยลดความรุนแรงของคลื่นลมและกระแสน้ำทะเล ช่วยให้ท่านจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น ช่วยลดการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนที่อยู่ชายฝั่งทะเล ช่วยสร้างงานให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ช่วยให้ประชาชนมีไม้ใช้สอยมากขึ้น โดยเฉพาะไม้โกงกาง ทำให้เกิดแนวกันชนธรรมชาติได้อย่างถาวร ถือว่าเป็นความภาคภูมิใจของท่านและหมู่บ้าน เสริมสร้างให้ประชาชนในหมู่บ้านตระหนักถึงความสำคัญของดินและป่าชายเลนและการดำเนินกิจกรรมในการป้องกันชายฝั่งไม่ได้สร้างมลภาวะให้กับสิ่งแวดล้อม

5. **ชายฝั่งทะเล** หมายถึง แนวชายฝั่งเป็นแถบจนถึงบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัด มีความกว้างกำหนดไม่ได้แน่นอน อาจเป็นที่ราบ ปากแม่น้ำ หรือเป็นภูเขายื่นออกไป เป็นแนวรอยต่อระหว่างพื้นทวีปหรือพื้นดินติดกับทะเล หรือมหาสมุทร

6. **การกัดเซาะชายฝั่งทะเล** หมายถึง การพังทลาย หรือการทรุดลงของแผ่นดินนับจากแนวชายฝั่งทะเลขึ้นไปบนบกที่มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ชายฝั่ง การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล และกระแสน้ำในทะเลอ่าวไทยที่รุนแรง รวมทั้งปัญหาการลดลงของทรัพยากรป่าชายเลนชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการกัดเซาะชายฝั่งทะเล แนวคิดการยอมรับผู้นำ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

1. ประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลแตกต่างกัน
2. ประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลแตกต่างกัน

3. ประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลแตกต่างกัน
4. ประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีระดับรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลแตกต่างกัน
5. ประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีที่อยู่ของครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลแตกต่างกัน
6. ประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีการยอมรับผู้นำชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลแตกต่างกัน
7. ประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการป้องกันต่างกัน มีส่วนร่วมในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลแตกต่างกัน